

Sygn. akt III UK 32/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 października 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Dawid Miąsik

SSN Jolanta Strusińska-Żukowska

w sprawie z odwołania T. P.

od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
z udziałem zainteresowanej M.P.

o podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 27 października 2015 r.,
skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 23 października 2014 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego decyzją z dnia 21 czerwca 2013 r., wydaną na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 1, art. 3a ust. 1, art. 5a ust. 4 i ust. 6 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 2008 r. Nr 50, poz. 291 ze zm.), stwierdził ustanie

podlegania przez T. P. ubezpieczeniu społecznemu rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego oraz emerytalno-rentowego od dnia 1 czerwca 2013 r., a także ustanie obowiązku opłacania składek z tego tytułu. Drugą decyzją z dnia 9 lipca 2013 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego odmówił natomiast przywrócenia ubezpieczonemu terminu do złożenia zaświadczenia właściwego urzędu skarbowego o nieprzekroczeniu kwoty należnego podatku dochodowego od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej za 2012 r.

Sąd Okręgowy w T. wyrokiem z dnia 9 kwietnia 2014 r. oddalił odwołanie wniesione przez ubezpieczonego T. P. od obu tych decyzji.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że ubezpieczony T. P. podlegał od dnia 7 stycznia 2004 r. ubezpieczeniu społecznemu rolników jako małżonek rolnika, natomiast od dnia 1 marca 2011 r. jako rolnik i osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą w zakresie drobnych usług remontowo - budowlanych. Ubezpieczony otrzymał decyzję Prezesa KRUS z dnia 16 marca 2011 r., na odwołanie której w części zatytułowanej „Informacja” został pouczone o warunkach podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników po podjęciu pozarolniczej działalności gospodarczej oraz o obowiązkach wynikających z tego faktu. W punkcie 3 „Informacji” poinformowano go o obowiązku złożenia w KRUS do dnia 31 maja każdego roku zaświadczenia lub oświadczenia o kwocie należnego podatku dochodowego od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej za miniony rok. Do dnia 31 maja 2013 r. ubezpieczony nie przedłożył w KRUS wymaganego zaświadczenia lub oświadczenia, natomiast w dniu 27 czerwca 2013 r. złożył w organie rentowym wniosek o przywrócenie terminu do złożenia wymienionego zaświadczenia. Do wniosku dołączył zaświadczenie Urzędu Skarbowego o wysokości należnego za 2012 r. podatku dochodowego wraz z zaświadczeniem lekarskim wystawionym w dniu 27 maja 2013 r. przez specjalistę neurologa, który, rozpoznając u ubezpieczonego dyskopatię i rwę kulszową prawostronną, stwierdził, że był on chory w okresie od dnia 27 maja 2013 r. do dnia 27 czerwca 2013 r. Lekarz nie wystawił ubezpieczonemu na ten okres zaświadczenia o czasowej niezdolności do pracy uprawniającego do ubiegania się o zasiłek chorobowy.

Uwzględniając powyższe ustalenia Sąd Okręgowy powołał się na art. 5a ust. 4 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz stwierdził, że w jego ocenie określony w tym przepisie termin jest terminem zawitym prawa materialnego, a jego niedochowanie powoduje ustanie ubezpieczenia z dniem, do którego rolnik lub domownik był obowiązany złożyć zaświadczenie. Sąd pierwszej instancji dodał przy tym, iż zasada, że terminy prawa materialnego nie podlegają przywróceniu, chyba że prawo tak stanowi, została potwierdzona w art. 5a ust. 7 ustawy. Stwierdza się w nim bowiem, że terminy określone w art. 5a ust. 1 pkt 1 i ust. 4 mogą zostać przywrócone na wniosek zainteresowanego rolnika, jeżeli udowodni on, że niezachowanie terminu nastąpiło wskutek zdarzeń losowych. Ustanawiając w art. 5a ust. 7 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników przesłanki przywrócenia terminu ustawodawca nie nawiązał do regulacji uzależniających przywrócenie terminu od braku winy, lecz odwołał się wyłącznie do przesłanki obiektywnej, tj. zdarzenia losowego, czyli okoliczności nadzwyczajnej i nieprzewidzianej, której nie można było przewidywać.

Sąd Okręgowy przypomniał w związku z tym, że w odwołaniach ubezpieczony podał, że w związku z chorobą zapomniał o obowiązku złożenia zaświadczenia z Urzędu Skarbowego. Zdaniem tego Sądu, choroba jest wprawdzie zdarzeniem losowym, ale zapomnienie nie jest już zdarzeniem losowym. Tymczasem, przy uchybieniu terminu konieczne jest udowodnienie, a nie uprawdopodobnienie, że to tylko i wyłącznie zdarzenie losowe spowodowało uchybienie terminu. Kierując się tym poglądem Sąd pierwszej instancji, na podstawie opinii biegłego neurologa ustalił, że brak jest wskazań do przyjęcia, iż stan zdrowia T. P. w okresie od dnia 1 do dnia 31 maja 2013 r. uniemożliwił mu złożenie w KRUS zaświadczenia Urzędu Skarbowego o wysokości podatku za 2012 r. Z zaświadczenia lekarskiego jednoznacznie wynika bowiem, że ubezpieczony był chory, ale nie był niezdolny do pracy. Tego rodzaju zaświadczenie nie może być zaś uznane za dowód, że zdiagnozowana u ubezpieczonego choroba uniemożliwiła mu złożenie w KRUS zaświadczenia Urzędu Skarbowego w terminie, w sytuacji gdy był zdolny nadal do wykonywania działalności zarobkowej.

Nie znajdując podstaw do przywrócenia ubezpieczonemu terminu do złożenia zaświadczenia właściwego Urzędu Skarbowego, Sąd Okręgowy uznał zatem odwołanie od obydwu decyzji za niezasadne.

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 23 października 2014 r. oddalił apelację wniesioną przez ubezpieczonego T. P. od wyroku Sądu pierwszej instancji.

Sąd Apelacyjny przypomniał regulacje zawarte w art. 5a ust. 4 i 7 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz stwierdził, że w rozpoznawanej sprawie w pierwszej kolejności pozostawała do rozstrzygnięcia kwestia przywrócenia terminu do złożenia zaświadczenia urzędu skarbowego o osiągniętym podatku dochodowym w 2012 r. Zdaniem Sądu drugiej instancji, kwestię tę bardzo szczegółowo badał jednak Sąd pierwszej instancji, przesłuchując strony na okoliczność choroby ubezpieczonego oraz przeprowadzając dowód z opinii biegłego neurologa na okoliczność „ciężkości” jego choroby w okresie od dnia 1 do dnia 31 maja 2013 r. Następnie, opierając się na dokonanych ustaleniach, Sąd Okręgowy przeprowadził analizę prawną art. 5a ust. 7 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników z powołaniem się na orzecznictwo Sądu Najwyższego. Na tej podstawie Sąd pierwszej instancji stwierdził zaś, że niezachowanie terminu nie nastąpiło „na skutek” zdarzeń losowych, a co za tym idzie brak było podstaw do przywrócenia ubezpieczonemu terminu do przedłożenia zaświadczenia urzędu skarbowego o dochodzie osiągniętym w 2012 r. oraz że decyzja wyłączająca T. P. z obowiązkowego ubezpieczenia rolniczego była prawidłowa.

Sąd drugiej instancji podzielił tę ocenę w całej rozciągłości. Uznał też, że w tej sytuacji zarzuty apelującego o naruszeniu przepisów procesowych, jak również przepisów prawa materialnego stanowią nieuzasadnioną polemikę z prawidłowymi ustaleniami Sądu Okręgowego oraz z jego trafną oceną prawną.

Ubezpieczony T. P. wniósł do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 23 października 2014 r., zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając mu naruszenie przepisów prawa materialnego przez:

- błędną wykładnię art. 5a ust. 1 pkt 5 w związku z ust. 3-4 oraz ust. 6 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, polegającą na nieuwzględnieniu faktu, iż skarżący w 2012 r. nie osiągnął limitu podatku dochodowego z działalności

gospodarczej, a także w związku z faktem, iż nie miał on świadomości, jakie doniosłe skutki prawne w postaci surowości sankcji niesie za sobą niezłożenie na czas tego zaświadczenia, bez uwzględnienia sytuacji życiowej skarżącego jako rolnika, a w szczególności, jakie i z czego rolnik ten osiąga dochody,

- błędną wykładnię art. 5a ust. 3, ust. 4, ust. 5, ust. 6 i ust. 7 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników „wykluczającą zachowanie związku przyczynowego pomiędzy zdarzeniem losowym jaką była choroba skarżącego a niewykonaniem obowiązku złożenia stosownego zaświadczenia, jeżeli ubezpieczony mimo wystąpienia zdarzenia losowego mógłby w danych okolicznościach faktycznych wcześniej złożyć przedmiotowe zaświadczenie, a także podjąć działania w trakcie choroby, gdzie wykładnia dokonana przez Sąd Okręgowy i ocena tej wykładni przez Sąd Apelacyjny pozwala jedynie na przywrócenie terminu w sytuacji kiedy zdarzenie losowe jakim była choroba ubezpieczonego powinno uniemożliwiać mu fizycznie możliwość spełnienia przedmiotowego obowiązku i wykluczony zdaniem ww. Sądów jest przypadek, w którym zdarzenie losowe nie powoduje co prawda, że wykonanie czynności jest niemożliwe fizycznie, lecz mimo to zdarzenie losowe jest tak doniosłe i w taki sposób dezorganizuje życie oraz funkcjonowanie ubezpieczonego, że jest wystarczającą przyczyną uchybienia terminowi do spełnienia określonego obowiązku”.

Powołując się na tak sformułowane zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd drugiej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Oceniana w niniejszym postępowaniu skarga kasacyjna jest nieuzasadniona.

Wstępnie Sąd Najwyższy zauważa, że zgodnie z art. 398¹³ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw. Jest więc związany granicami skargi kasacyjnej wyznaczonymi jej podstawami, co oznacza, że nie może uwzględniać naruszenia żadnych innych przepisów niż wskazane przez skarżącego. Sąd Najwyższy nie jest bowiem uprawniony do

samodzielnego dokonywania konkretyzacji zarzutów. Nie może także zastąpić skarżącego w wyborze podstawy kasacyjnej, jak również w przytoczeniu przepisów, które mogłyby być naruszone przy wydawaniu zaskarżonego orzeczenia. Sąd Najwyższy może zatem skargę kasacyjną rozpoznawać tylko w ramach tej podstawy, na której ją oparto, odnosząc się jedynie do przepisów, których naruszenie zarzucono.

W tym kontekście Sąd Najwyższy stwierdza, że skarżący nie formułuje w swojej skardze kasacyjnej zarzutów naruszenia przepisów postępowania, ograniczając się wyłącznie do zarzutów naruszenia prawa materialnego. Dlatego też Sąd Najwyższy uznaje, iż dla oceny trafności zarzutu naruszenia prawa materialnego miarodajny jest jedynie stan faktyczny sprawy, będący podstawą wydania zaskarżonego wyroku, zwłaszcza że zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy jest w postępowaniu kasacyjnym związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Uwzględniając powyższe rozważania, Sąd Najwyższy zwraca uwagę, że zgodnie z ustaleniami faktycznymi dokonanymi przez Sądy *meriti* decyzje organu rentowego, od których wniesione przez skarżącego odwołania zainicjowały postępowanie w niniejszej sprawie, zapadły w związku z niezachowaniem przez skarżącego terminu do złożenia zaświadczenia urzędu skarbowego o kwocie należnego podatku dochodowego za 2012 r. Podleganie przez skarżącego nadal ubezpieczeniu społecznemu rolników na zasadach określonych w art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników zostało natomiast stwierdzone przez organ rentowy już w 2011 r. Dlatego też sytuacja prawna skarżącego w niniejszej sprawie mogła być i w istocie była rozpatrywana jedynie na podstawie art. 5a ust. 4, 6 i 7 w związku z art. 5a ust. 1 pkt 5 powołanej ustawy. Sąd Najwyższy uznaje zatem, że skarżący w sposób oczywiście błędny powołuje w podstawach zaskarżenia art. 5a ust. 3 i 5 ustawy, ponieważ przepisy te odnoszą się wyłącznie do momentu rozpoczęcia wykonywania przez rolnika pozarolniczej działalności gospodarczej, określając termin złożenia pierwszego po rozpoczęciu tej działalności zaświadczenia lub oświadczenia, że nie została przekroczona kwota podatku dochodowego, o której mowa w art. 5a ust. 1 pkt 5, a także konsekwencje niezachowania tego terminu.

Odnosząc się zaś do pozostałych zarzutów Sąd Najwyższy przypomina, iż rolnik, który rozpoczyna prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej, może pozostać w ubezpieczeniu rolniczym po wykazaniu spełnienia warunków określonych w art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników. Jednym z nich jest opłacanie podatku dochodowego za poprzedni rok podatkowy od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej w wysokości nieprzekraczającej kwoty, o której mowa art. 5a ust. 1 pkt 5 ustawy, w wysokości ustalonej w obwieszczeniu ministra do spraw rozwoju wsi (art. 5a ust. 9 ustawy). Jedną z materialnych przesłanek dopuszczalności wyboru ubezpieczenia społecznego rolników przez rolnika prowadzącego pozarolniczą działalność gospodarczą jest zatem wysokość należnego podatku dochodowego za poprzedni rok podatkowy od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej, nieprzekraczająca określonej kwoty. Natomiast w myśl art. 5a ust. 4 i 6 ustawy udokumentowanie rozmiarów owego podatku następuje przez złożenie w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego zaświadczenia właściwego naczelnika urzędu skarbowego w terminie do 31 maja każdego roku podatkowego, a skutkiem niedopełnienia tego obowiązku jest ustanie ubezpieczenia z dniem, do którego rolnik lub domownik obowiązany był złożyć zaświadczenie.

Trybunał Konstytucyjny, zarówno w wyroku z dnia 13 marca 2006 r., P 8/05, w odniesieniu do art. 5 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 91, poz. 873), dotyczącego rolników prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą w chwili wejścia w życie tego aktu, jak i w wyroku z dnia 18 lipca 2006 r., P 6/05, w relacji do art. 5a ust. 1 i 5 (obecnie ust. 4) ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w brzmieniu nadanym powyższym aktem nowelizującym, nie stwierdził niezgodności wymienionych przepisów z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej. W uzasadnieniach obu tych wyroków podkreślono, że nie istnieją przesłanki pozbawiające ustawodawcę możliwości ustanowienia czasowych ograniczeń ubiegania się przez obywateli o pewne uprawnienia. Wyznaczenie terminu udokumentowania formy opodatkowania prowadzonej działalności oraz wysokości uzyskanego dochodu miało na celu racjonalizację zasad podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników. Chodziło o to, aby w

zakreślonym przez ustawodawcę terminie rolnicy przedstawiali dokumenty, na podstawie których można dokonać weryfikacji ich uprawnień do objęcia lub kontynuowania rolniczego ubezpieczenia społecznego. Nie można zatem podzielić stanowiska, że o ustaniu rolniczego ubezpieczenia społecznego osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą decyduje jedynie kwota należnego podatku dochodowego od przychodów z tej działalności. Rolnik (domownik) prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą i zamierzający nadal podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników powinien, zgodnie z ust. 5 tego artykułu w brzmieniu nadanym ustawą zmieniającą z dnia 2 kwietnia 2004 r. oraz ust. 3 i 4 tego artykułu w redakcji wprowadzonej ustawą zmieniającą z dnia 1 lipca 2005 r., udokumentować kwotę należnego podatku dochodowego od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej za poprzedni rok podatkowy zaświadczeniem właściwego naczelnika urzędu skarbowego, złożonym w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego do dnia 31 maja każdego roku podatkowego. Termin do dokonania tej czynności jest terminem prawa materialnego, a jego niedochowanie implikuje - w myśl obecnie ust. 6 komentowanego artykułu - ustanie rolniczego ubezpieczenia społecznego.

Na materialnoprawny charakter powyższego terminu, po upływie którego uprawnienie do podlegania rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu osoby prowadzącej pozarolniczą działalność gospodarczą nie może być realizowane, jednoznacznie wskazuje również orzecznictwo Sądu Najwyższego. Zauważa się w nim, że wynikające z omawianej regulacji ustawowej czasowe ograniczenie ubiegania się przez obywateli o pewne uprawnienie (a takim jest podleganie preferencyjnemu systemowi rolniczego ubezpieczenia społecznego) nie jest przejawem dyskryminacyjnego wobec ubezpieczonych pozbawienia ich prawa do ubezpieczenia, ale zmierza do określenia racjonalnego mechanizmu kontroli ustalonych w ustawie warunków umożliwiających rolnikowi pozostanie w tymże ubezpieczeniu, pomimo podjęcia innej działalności gospodarczej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 18 lipca 2006 r., I UK 7/06, niepublikowany; z dnia 27 września 2006 r., I UK 75/06, OSNP 2007 nr 19-20, poz. 285; z dnia 19

października 2006 r., III UK 91/06, OSNP 2007 nr 21-22, poz. 329; z dnia 2 lutego 2012 r., III UK 51/11, OSNP 2013 nr 1-2, poz. 214).

Terminy prawa materialnego, co do zasady, nie podlegają przywróceniu, chyba że ich przywrócenie zostanie przewidziane w przepisach prawa. Takim przepisem jest zaś art. 5a ust. 7 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, który stanowi, że terminy określone w art. 5a ust. 1 pkt 1 i ust. 4 mogą zostać przywrócone na wniosek zainteresowanego rolnika, jeżeli udowodni, że niezachowanie terminu nastąpiło wskutek zdarzeń losowych. Sąd Najwyższy w obecnym składzie aprobuje pogląd prawny wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 2012 r., I UK 330/111 (OSNP 2013 nr 3-4, poz. 42), w myśl którego regulację art. 5a ust. 7 powołanej ustawy należy potraktować jako wyraz zgody - ze względu na nieproporcjonalność przyczyny do skutku - na reasumpcję decyzji deklarującej wyłączenie z ubezpieczenia rolniczego przez wykazanie stanu rzeczy uzasadniającego istnienie przesłanek pozostania w ubezpieczeniu rolniczym. Z punktu widzenia charakteru instytucji, należy bowiem uznać ją za nieporównywalną z umożliwieniem stronie dokonania spóźnionej czynności procesowej (por. uchwałę pięciu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 14 października 1996 r., OPK 19/96, ONSA 1997 nr 2, poz. 56). Zwrócono na to także uwagę w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz sądów administracyjnych, stwierdzając, że art. 5a ust. 7 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników stanowi samodzielną podstawę przywracania terminów określonych w tym przepisie, wyłączając możliwość i potrzebę powoływania art. 58 k.p.a. i art. 168 k.p.c. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 2010 r., I UK 49/10, OSNP 2011 nr 23-24, poz. 304 oraz Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 12 września 2007 r., IV SA/Wa 1240/07, z dnia 9 stycznia 2008 r., IV SA/Wa 2214/07 i z dnia 7 listopada 2007 r., IV SA/Wa 1904/07, niepublikowane).

Stosownie do omawianego art. 5a ust. 7 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, czynność materialnoprawna powiązana z uprawnieniem podmiotów objętych ustawą o ubezpieczeniu społecznym rolników do wyboru systemu ubezpieczenia może być w sposób usprawiedliwiony opóźniona przez zdarzenie losowe. To, że wyłączną przesłanką przywrócenia terminu jest zdarzenie losowe, nie nawiązuje więc w żaden sposób do przesłanek subiektywnych

właściwych dla oceny przywrócenia terminów procesowych (por. art. 168 § 1 k.p.c.), ani do innych regulacji przywracania terminów prawa materialnego (np. art. 265 k.p., por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 1986 r., III PZP 8/86, OSPiKA 1987 nr 1, poz. 19, z glosą T. Zielińskiego; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 października 2004 r., I PK 646/03, niepublikowany). Ustanawiając w art. 5a ust. 7 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników przesłanki przywrócenia terminu ustawodawca nie nawiązał do regulacji uzależniających przywrócenie terminu od braku winy, lecz odwołał się wyłącznie do przesłanki obiektywnej, tj. zdarzenia losowego, czyli okoliczności nadzwyczajnej i nieprzewidzianej, której nie można było przewidywać.

Zdarzenie losowe to zdarzenie nieprzewidziane i nieuchronne, które uniemożliwia stronie dopełnienie w terminie czynności. Chodzi o każdy przypadek siły wyższej zachodzący w sposób nieprzewidywalny i nieuchronny, a także o inne zdarzenia „przypadkowe” (por. orzeczenia Sądu Najwyższego: z dnia 11 lipca 1930 r., III. 2 C. 167/30, PS 1931, poz. 498, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 1952 r., CR 962/51, OSN 1954 nr I, poz. 2; z dnia 7 lutego 1953 r., I C. 60/53, OSN 1954 nr 2, poz. 35; z dnia 9 lipca 1962 r., I CR 54/62, OSNCP 1963 nr 12, poz. 262; z dnia 28 września 1971 r., II CR 388/71, OSNCP 1972 nr 3, poz. 58; z dnia 18 grudnia 2002 r., I PK 12/02, OSNP 2004 nr 12, poz. 206 oraz uchwałę składu siedmiu sędziów z dnia 12 października 1995 r., III AZP 19/95, OSNAPIUS 1996 nr 10, poz. 133). Zgodnie z ustalonym w nauce prawa poglądem, przez siłę wyższą - według teorii obiektywnej, która została przyjęta w orzecznictwie - należy rozumieć przyczynę zdarzeń, których nie można było uniknąć ani też uczynić nieszkodliwymi przez użycie środków leżących w granicach zwyczajnej zapobiegliwości. Pojęciem siły wyższej nie obejmuje się natomiast wypadków wywołanych przyczyną wewnętrzną, tzn. pochodzącą od jednostki, która wypadkiem została dotknięta (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1958 r., 3 CR 1230/58, PiP 1960 nr 12, s.1067).

Nie może budzić wątpliwości, że choroby są oczywiście plasowane wśród okoliczności charakterystycznych dla wystąpienia zdarzeń losowych. Zasadniczo choroba rolnika lub członków jego rodziny, która wymaga jego aktywności związanej ze sprawowaniem opieki, może więc stanowić podstawę wniosku o

przywrócenie uchybionego terminu. Ważne jest jednak, aby owa choroba będąca przyczyną, która spowodowała opóźnienie, była tego rodzaju, że uniemożliwiała dokonanie czynności w znaczeniu obiektywnym, ocenianym w każdym wypadku *ad casum*, przy czym nie jest konieczne traktowanie zdarzenia losowego jako akcji wyłączającej możliwość podejmowania jakichkolwiek czynności przez osobę poddaną jego działaniu. Istotne jest, aby uchybienie terminowi do złożenia przez rolnika zaświadczenia właściwego urzędu skarbowego miało taki charakter, jaki przypisywany jest zdarzeniu losowemu, to znaczy obiektywny i zewnętrzny w stosunku do rolnika.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt rozpoznawanej sprawy Sąd Najwyższy jest zdania, że nie ma racji skarżący, zarzucając, iż Sądy obu instancji dokonały „nad wyraz restrykcyjnej” wykładni językowej art. 5a ustawy o społecznym ubezpieczeniu rolników. Działania Sądu pierwszej instancji podjęte w celu ustalenia, czy sygnalizowana przez skarżącego jako „zdarzenie losowe” jego choroba rzeczywiście miała taki charakter, były bowiem w pełni prawidłowe, a ich akceptacja przez Sąd drugiej instancji uprawniona. Sąd pierwszej instancji dla zobiektywizowania swej oceny przeprowadził wszak dowód z opinii biegłego neurologa i dopiero na tej podstawie ustalił, iż brak jest podstaw do przyjęcia, że stan zdrowia skarżącego w okresie od dnia 1 do dnia 31 maja 2013 r., opisany w przedstawionym przez niego zaświadczeniu lekarskim, uniemożliwił mu złożenie do KRUS zaświadczenia Urzędu Skarbowego o wysokości podatku za 2012 r. Skarżący był wprawdzie w wymienionym okresie chory, ale nie był niezdolny do pracy. Wypada dodać, że ustalenie to, z przyczyn wcześniej podniesionych, ma także wiążący w postępowaniu kasacyjnym charakter. Prawidłowo również, wbrew odmiennemu stanowisku skarżącego, Sądy *meriti* oceniły podnoszone przez niego spowodowane chorobą „zapomnienie” o obowiązku złożenia zaświadczenia. „Zapomnienie” jest bowiem bez wątpliwości okolicznością pozostającą w sferze psychiki osoby, która o czymś zapomniała. Nie ma więc charakteru obiektywnego i zewnętrznego w stosunku do tej osoby, wobec czego nie można go także uznać za zdarzenie losowe, o którym mowa w art. 5a ust. 7 ustawy o ubezpieczeniu społecznym.

Zupełnie nietrafnie skarżący podnosi z kolei, że graniczne kryterium dochodowe w powiązaniu z sytuacją życiową rolnika, a w szczególności to, „jakie i z czego rolnik ten osiąga dochody”, winno w pierwszej kolejności decydować o możliwości wyłączenia go z rolniczego ubezpieczenia społecznego. Jak bowiem wyjaśniono już wyżej, art. 5a ust. 6 ustawy o ubezpieczeniu społecznym wyraźnie stanowi, że samo tylko niezłożenie zaświadczenia albo oświadczenia, o których mowa w ust. 4, lub niezachowanie terminu do złożenia tego zaświadczenia albo oświadczenia, bez względu na wielkość dochodu osiągniętego z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej, jest równoznaczne z ustaniem ubezpieczenia z dniem, do którego rolnik lub domownik obowiązany był złożyć zaświadczenie lub oświadczenie w KRUS.

W okolicznościach faktycznych niniejszej sprawy, jak wynika z wiążących ustaleń Sądów obu instancji, nie wystąpiło też, sugerowane w ocenianej skardze kasacyjnej, niedochowanie przez KRUS obowiązku informacyjnego. Sąd Najwyższy w obecnym składzie zauważa w związku z tym, że w wyroku z dnia 27 listopada 2012 r., I UK 269/12, OSNP 2013 nr 19-20, poz. 240), Sąd Najwyższy wyraził wprawdzie pogląd, iż niezłożenie przez rolnika prowadzącego w dniu 2 maja 2004 r. działalność pozarolniczą oświadczenia wyrażającego wolę pozostania w ubezpieczeniu rolniczym, nie powodowało ustania obowiązkowego ubezpieczenia rolniczego, jeżeli Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego nie skierowała do niego informacji o znaczeniu prawnym terminu wyznaczonego w stanie faktycznym niniejszej sprawy na dzień 30 września 2004 r. i o koniecznych czynnościach wymaganych do pozostania w ubezpieczeniu rolniczym po dniu 1 października 2004 r. (podobnie wypowiadał się Sąd Najwyższy również w wyroku z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 238/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 76). Pogląd ten w judykaturze nie ma jednakże ugruntowanego charakteru, albowiem na przykład w wyroku z dnia 4 kwietnia 2008 r., I UK 287/07 (OSNP 2009 nr 13-14, poz. 182) Sąd Najwyższy zajął stanowisko przeciwne, stwierdzając, że Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego nie miała obowiązku indywidualnego zawiadomienia rolników o konieczności udokumentowania formy opodatkowania oraz wysokości podatku, a także o skutkach jego zaniechania określonych w art. 5 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników

oraz o zmianie niektórych innych ustaw. Powstała w związku z tym rozbieżność poglądów judykatury rozstrzygnął zaś Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 17 września 2015 r., III UZP 1/15 (dotychczas niepublikowanej), wyjaśniając, że brak indywidualnego pouczenia ubezpieczonego przez organ rentowy o wynikającym z art. 5a ust. 3 i 4 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1403; aktualnie Dz.U. z 2015 r., poz. 704) obowiązku złożenia w terminie zaświadczenia właściwego organu podatkowego o wysokości należnego podatku dochodowego od przychodów z prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej nie powoduje uchylecia określonego w art. 5a ust. 6 tej ustawy skutku w postaci ustania ubezpieczenia społecznego rolników.

Niezależnie od tego Sąd Najwyższy stwierdza, że jak również wynika w sposób jednoznaczny z ustaleń Sądów obu instancji, skarżący otrzymał decyzję Prezesa KRUS z dnia 16 marca 2011 r., na odwrocie której w części zatytułowanej „Informacja” został pouczone o warunkach podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników po podjęciu pozarolniczej działalności gospodarczej oraz o obowiązkach wynikających z tego faktu, w tym o obowiązku złożenia w KRUS do dnia 31 maja każdego roku zaświadczenia lub oświadczenia o kwocie należnego podatku dochodowego od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej za miniony rok. Choć więc taki obowiązek nie spoczywał na KRUS, ten – niejako z własnej inicjatywy – udzielił skarżącemu stosownego pouczenia. W tej sytuacji zawarta w skardze kasacyjnej sugestia, jakoby skarżący nie miał świadomości skutków niezłożenia w KRUS w obowiązującym go terminie zaświadczenia właściwego urzędu skarbowego, musi zostać uznana za nieuprawnioną.

Kierując się przedstawionymi motywami oraz opierając się na treści art. 398¹⁴ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.